

การสอนเรียงความชั้นมัธยมศึกษา

※ ประพนธ์ เรืองณรงค์

การสอนวิชาภาษาไทย จุดมุ่งหมายใหญ่อยู่ที่ การฝึกให้นักเรียนมีทักษะในการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน อันจะทำให้บังเกิดผลลงอกงามทางด้านภาษาและหนังสือ กล่าวคือขั้นแรกหัดให้นักเรียนเป็นฝ่ายรับความรู้อย่างเสียก่อน คือรับทางการฟังและการอ่าน ขั้นนี้เรียกว่าการฝึกทางด้านภาษา หลังจากนั้นก็ให้นักเรียนนำสิ่งที่รับเข้าไปนำเสนอออกมาในรูปของการพูดและการเขียน ขั้นนี้เรียกว่าการฝึกทางด้านหนังสือ จะเห็นได้ว่าการฝึกให้เกิดทักษะด้านภาษาและหนังสือ ต้องควบคู่กันไปเสมอผู้เขียนเขียนได้ชวนอ่านหรือพูดได้ชวนฟัง ย่อมเคยอ่านหรือเคยฟังมากพอเสียก่อน ในขั้นนี้จะขอเน้นการแสดงผลออกของนักเรียน ทาง การเขียนเรียงความ วิชาชั้นนี้เป็นวิชาสำคัญที่เราส่วนมากต่างทราบดี ถึงกระนั้นก็ยังมิชอบบกร่องในการเรียนการสอน เป็นผลให้นักเรียนยังแสดงออกในวิชาเรียงความไม่กระจำงพอกผู้เขียนขอเสนอ ทักษะบางประการเกี่ยวกับวิชา เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นประการสำคัญ

หลักสูตรวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนต้น หากมองความหมายด้านการเขียนบ้าง ก็พอจับใจความสำคัญได้ว่า ให้นักเรียน สามารถใช้ภาษาไทย เป็นสื่อในการติดต่อได้ดี ใ้รู้จักใช้ภาษาเป็นเครื่องช่วยในการศึกษาค้นหาเหตุผล และใช้กลยุทธ์ของตนเองได้ นี่นับว่าเข้าช่วยความมุ่งหมายของ

วิชาเรียงความ ถ้ามองจากความมุ่งหมายทั่วไปของการสอน ภาษาเขียนจากประมวลการสอน จะเห็นได้ว่าผู้จัดทำกล่าวไว้แจ่มแจ้งดังนี้

- (1) ส่งเสริมให้รู้จักใช้ภาษาเขียนที่ดี และถูกต้องตามอักขรวิธีและความนิยมตามกาลสมัย
- (2) ให้สังเกตเห็นความสำคัญของภาษาเขียน ในการติดต่อสื่อความหมาย และเข้าใจความแตกต่างระหว่าง ภาษาเขียนและภาษาพูด
- (3) ส่งเสริมการเขียนตัวหนังสือให้รวดเร็ว อ่านง่าย ชัดเจนและสะอาดเรียบร้อย
- (4) ส่งเสริมให้มีไหวพริบทางจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถถ่ายทอดให้เป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่ต้องการ
- (5) ใ้รู้จักสังเกตจดจำ และมีไหวพริบในการใช้ ภาษาเขียน เพื่อสื่อความหมายได้ตรงตามที่ต้องการ
- (6) ใ้รู้จักลำดับความคิด และเลือกเฟ้นถ้อยคำมา ใช้อย่างมีศิลปะ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย

จากความมุ่งหมาย 6 ประการ ที่กล่าวไว้กว้างๆ พอจับใจเข้าในการสอนเรียงความได้ว่า วิชานี้ต้องการให้นักเรียนสามารถสื่อภาษาเป็นลายลักษณ์อักษร ตามความรู้ สึกนึกคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจ โดยรู้จักลำดับเรื่อง รู้จักใช้สำนวนโวหาร ทั้งนี้อาศัยความรู้จากการเรียนวิชาหลักภาษามาใช้เป็นประโยชน์ เช่น การใช้คำผูกประโยคต่างๆ ให้รัดกุมชัดเจน

ทำอย่างไรจะให้บรรลุถึงจุดประสงค์ตามความมุ่งหมาย

ตั้งกล่าวได้ จุดนั้นนับว่าสำคัญในการสอน บางท่านกล่าวว่าการสอนเรื่องความไม่ยากเย็น เพียงแต่บรรยายหลักเกณฑ์ตามสมควร เช่นให้นักเรียนรู้จักวงโคจรเรื่อง รั้วจักสำนวนโวหาร เสร็จแล้วกำหนดให้นักเรียนแต่งเป็นเรื่อง ๆ หากแต่งในชั้นเรียนไม่ทันเวลาที่ทำการบ้าน โดยกะเกณฑ์อย่างนี้เรื่อยไป บางครั้งถือโอกาสนำวิชาอื่นมาสอนแทนวิชาเรื่องความ เกรงวิชาอื่นจะสอนไม่ทันโครงการ ตกลงบ้างหนึ่งๆ นักเรียนเขียนเรื่องความได้ 3-4 เรื่องแล้วเลิก เอาไว้เรื่องใหม่ในห้องสอบทีเดียว ทั้งนี้ครูอาจจะเข้าใจว่านักเรียนมีความสันทัดแล้ว หากสอนเรื่องความออกมาในรูปแบบนี้ กล่าวได้ว่าไม่ใช่เป็นวิธีสอน กลับเป็นวิธีทดสอบ เพราะนักเรียนต้องเขียนตามหัวเรื่องที่ครูกำหนดให้ทุกครั้งไป ทำให้นักเรียนบางคนคอยนั่งนับค่านับบรรทัดว่าเขียนครบกำหนดแล้วหรือยัง เมื่อไรจะจบกันเสียที อย่างนี้ย่อมไม่ได้ผล และทำให้นักเรียนเบื่อวิชานี้โดยใช่เหตุ

วิธีสอนเรื่องความที่จะนำนักเรียน ไปสู่จุดมุ่งหมายสำคัญได้นั้น สิ่งที่จะช่วยเหลือได้มากที่สุด และทำให้การเรียนวิชานี้มีรสชาติที่สุด เห็นจะไม่พ้นวิธีใช้กิจกรรมเป็นตัวจักรสำคัญ กิจกรรมนั้นมีหลายวิธี ทั้งนี้ผู้สอนจำเป็นต้องคิดและค้นวิธีการใช้ให้ตรงเป้าหมาย กล่าวคือ ต้องรู้จักแบ่งย่อยความมุ่งหมายสำคัญ ของวิชาเรื่องความออกมาเป็นหัวข้อย่อยๆ ให้มากที่สุด หัวข้อดังกล่าวนี้ ต้องจัดลำดับความยากง่ายหรือความสำคัญลงไป แล้วกำหนดกิจกรรมที่จะต้องนำมาสอน ตามหัวข้อความมุ่งหมายนั้น ๆ

ผู้เขียนขอนำกิจกรรมเกี่ยวกับการผูกประโยค เลือกคำ ลำดับข้อความและลำดับย่อหน้า เพื่อเป็นตัวอย่างพอสังเขปดังนี้:-

ตัวอย่างที่ 1

ความมุ่งหมาย : ให้นักเรียนรู้จักรวมประโยคต่าง ๆ ให้กะทัดรัดชัดเจน

กิจกรรม : ครูนำเอกสารประกอบประโยค ให้นักเรียนหัดรวมเป็นอนุประโยค หรือสังกรประโยค

ตัวอย่างที่ 2

ความมุ่งหมาย : ให้นักเรียนรู้จักหาคำกริยามาใช้เหมาะสม และรู้จักสะสมคำ

กิจกรรม : ครูกำหนดคำถามไว้ให้มาก เพื่อให้นักเรียนหาคำกริยามาประกอบ เช่น

ลม : พัด โกรก กระโชก โขย กระพือ

ฝน : ตก โปรย พริ้ว เท สาด กระหน่ำ

คนเจ็บ : คราง ครวญ บ่น เพ้อ ละเมอ

ทหาร : บุค รุก รัน ดอย ทะลวง ตะลุมบอน

ตัวอย่างที่ 3

ความมุ่งหมาย : ให้นักเรียนรู้จักประโยคกระชับ และประโยคหลวม

กิจกรรม : นำประโยคทั้ง 2 มาให้นักเรียนพิจารณา และให้ความเห็นว่า ประโยคไหนเป็นประโยคกระชับ ประโยคไหนเป็นประโยคหลวม เช่น :-

(ก) น้ำท่วมภาคเหนือ และภาคอีสานบางจังหวัด ทำให้ชาวบ้านประสบภัยหลายครัวเรือน บ้างเสียชีวิต บ้างไม่มีที่อาศัย ล้วนเป็นข่าวที่ทำให้เราต้องหิบบ้นความช่วยเหลือให้แก่เขา

(ข) น้ำท่วมภาคเหนือ และภาคอีสานบางจังหวัด เป็นข่าวที่ทำให้เรา ต้องหิบบ้นความช่วยเหลือแก่เขา

เพราะชาวบ้านประสบภัยหลายครั้งเรื่อย บ้างเสียชีวิต บ้างไม่มีที่อาศัย

ข้อ (ก) มีประโยคกระชับ เพราะเป็นประโยคที่มี เนื้อความจบและสมบูรณ์ในที่สุดของประโยค ข้อ (ก) เป็นประโยคหลวม เพราะพูดใจความสำคัญจบเสียก่อน แล้วมีความขยายต่อภายหลัง

ตัวอย่างที่ 4

ความมุ่งหมาย : ให้นักเรียนรู้จักลำดับข้อความก่อนหลัง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ

กิจกรรม : ครูนำประโยคต่าง ๆ มาสลับกัน ให้นักเรียน ลำดับใหม่ให้ได้ความติดต่อกันเช่น

- (1) อากาศเย็นสบายทำให้คนเกียจคร้านไม่อยาก ลุกขึ้น
- (2) ขณะนั้นเป็นเวลาเช้าตรู่
- (3) ถึงมีค่ายกย่องว่า ชาวนาเป็นกระดูกสันหลัง ของชาติ
- (4) แม้มีอากาศหนาวสีกปานใด ก็ไม่เคยบ่นท้อ ถอย
- (5) แต่ไม่วายมีคนเหยียดหยามว่าชาวนาเป็นคน กำต่ำ้อย
- (6) ต่างทำนาปลูกข้าวเลี้ยงพวกเรา มา ทุกยุคทุก สมัย
- (7) แต่มองโน้นซิ! เห็นไหมชาวนาแบกคันไถ มุ่งไปท้องนา

เรียงลำดับได้ใหม่ ดังนี้ (2)(1)(7)(4)(6)(3)(5)

ตัวอย่างที่ 5

ความมุ่งหมาย : ให้นักเรียนรู้จักลำดับย่อหน้า หรืออนุเจท

(Paragraph) และรู้ว่าอนุเจทไหนเป็นคำนำหรือสรุป ตลอดจนถึงให้นักเรียนตั้งชื่อเรื่อง เพื่อฝึกฝน ความเข้าใจและสรุปความ

กิจกรรม : ครูนำอนุเจทมาเรียงสลับกัน ให้นักเรียนจัด ใหม่ คือ ให้มีเนื้อเรื่องสัมพันธ์กัน และตั้งชื่อเรื่อง ให้เหมาะสม เช่น

เรื่อง .....

(1) เจ้าชายองค์หนึ่งไปหลงรักหญิงสาวชาวสวน ซึ่งมีฐานะต่ำต้อย พระราชบิดาก็ไม่ช้ศักพระทัย แต่หญิงชาวสวนนั้นกลับมีคำถามว่า เจ้าชายมีความสามารถทางใดบ้าง หากมีวิชาอย่างหนึ่งอย่างใดเธอจะตกลงแต่งงานทันที

(2) อยู่มาวันหนึ่ง เจ้าชายเสด็จประพาสบ้านนอกเมือง โคนผู้ร้ายจับได้ พระองค์ตรัสกับโจรวา "ข้ามีฝีมือในทาง สานเลื้อ และเลื้อของช่างคนงานนัก หากนำไปขายแก่ กษัตริย์แล้วจะได้เงินจำนวนมาก" พวกเขาอยากได้เงิน จึงตกลง แล้วนำเลื้อไปขายในพระราชวัง เมื่อพระเจ้าแผ่นดินและลูกสาวชาวสวนรู้ว่า เป็นฝีมือพระหัตถ์ของเจ้าชาย จึงนำทหารไปปราบโจรได้ เจ้าชายจึงได้รับอิสระภาพตาม เดิม

(3) คนเราถึงแตกต่างกันที่ฐานะ แต่ทุกคนย่อมมี ความสามารถหรือมีความชำนาญอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น บางคนเล่นดนตรีเก่ง บางคนเล่นกีฬาเก่ง บางคนพูดเก่ง ฉะนั้นเด็ก ๆ จึงต้องหาความชำนาญที่ตนเองถนัดเอาไว้ เพื่อ จะได้เป็นประโยชน์ต่อไปภายหน้าตั้งมีนิตานเล่าไว้ว่า

(4) เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า คนเราต้องมีความรู้ อย่าง หนึ่งอย่างใดไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชีวิต เหมือนกับ บทกลอนที่ว่า "รู้อะไรให้รู้อะไรแท้สิ่งเดียว แต่ให้เชื่อว- ชาญเด็คจะเกิดผล"

(๕) เจ้าชายทรงสตั้มคำถามของหญิงสาว แล้วก็สลดพระทัย เพราะพระองค์ไม่มีความรู้อะไรเลย ทั้งนี่ถือว่าพระองค์เป็นชนชั้นกษัตริย์ จำเป็นอะไรจะต้องศึกษาเล่าเรียน มีคนคอยรับใช้เนืองนิตย์ แต่เมื่อมีความรักเป็นเหตุ เจ้าชายจึงจำพระทัยเรียนรู้อะไรสักอย่างหนึ่ง ในที่สุดสามารถสานเสื่อด้วยฟางได้ เป็นผลให้สาวชาวสวนผู้นั้นยอมแต่งงานด้วย

เรื่องนี้นักเรียนอาจตั้งชื่อเรื่องว่า (1) เจ้าชายผู้ทำอะไรไม่เป็น (2) คุณค่าของวิชา (3) เจ้าชายกับยาจก (4) นิทานที่สั้นชอบ

เรื่องลำดับตอนแรกใหม่ จะได้เรื่องราวความหมายเลขย่อหน้า ดังนี้

(๓) (1) (๕) (2) (4)

กิจกรรมการสอนเรื่องความนั้นมีมาก ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องแสดงความมุ่งหมายออกเป็นข้อย่อยๆ ให้มาก เพื่อจะได้จัดกิจกรรมได้ถูกต้อง บางทีใช้อุปกรณ์ช่วยบ้าง เช่น ให้นักเรียนรู้จักพรรณนา หรือบรรยายรูปภาพ รูปปั้น บางครั้งนำนักเรียนไปที่สนามจร หรือไปฟังการอภิปรายแล้วให้นักเรียนเรียงความตามที่ได้พบเห็น และสอกล่อกความรู้สึกนึกคิดของตนออกมา บางโอกาสเชิญวิทยากรที่มีความสามารถทางการเขียนมาบรรยายให้นักเรียนฟังหรือซักถาม อนึ่ง ครูจะต้องหาวิธีการให้นักเรียนหัดเขียนหรือหัดแต่งอยู่เสมอ เช่น ส่งเสริมการเขียนสิ่งต่อไปนี้

(1) เขียนบันทึกประจำวัน (Diary) แนะนำให้เขียนก่อนนอน หัดบันทึกเหตุการณ์ของตนเอง หรือข้อคิดเห็นที่ได้ประสบทุกวัน หัดเขียนจนเป็นนิสัย

(2) ให้จดศัพท์หรือสำนวน ตลอดจนจนถึงเรื่องที่น่าสนใจจากการอ่านหนังสือประเภทต่างๆ โดยนักเรียนมีสมุดเล่มเล็กๆ ทึบกระเป่าเสมอ

(๓) ออกวารสารของชุมนุมภาษาไทย หรือของห้อง

เพื่อให้นักเรียนหัดเขียนบทความ สารคดี ตลอดจนถึงนิทาน เปิดโอกาสให้ผู้มีแววทางนี้ได้แสดงออกกว้างขวางขึ้น

(4) จัดทำแผ่นป้ายนิเทศ แสดงผลงานทางการเขียนของนักเรียน เช่น ประกวดเรียงความ หรือบทกลอนประจำเดือน โดยแต่งตั้งนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผ่นป้ายนี้ประจำทุกสัปดาห์

(๕) ครูควรแนะนำนิเทศสารสำหรับนักเรียน เช่น ชัยพฤกษ์ เต็กก้าวหน้า, วิศวกรรมฯ เพื่อให้นักเรียนได้อ่าน และได้เขียนผลงานในนิเทศสารภายนอกโรงเรียนบ้าง

ผู้เขียน ได้กล่าวถึงกิจกรรมของวิชาเรียงความพอสมควร คราวนี้วกมาพูดถึงการตรวจวิชานี้บ้าง กล่าวได้ว่าครูส่วนมากมักเบื่อเพราะต้องใช้เวลาเป็นพิเศษ บางคนถึงกับหาวิธีลัด คืออ่านคร่าวๆ ถ้าสอบอารมณ์ของตนก็เขียนคำว่า "ใช้ไป" หรือ "ดี" ถ้าไม่สอบอารมณ์ก็ให้คำว่า "ยังไม่พอใช้" ลงไปที่มุมสมุด บางทีให้คะแนนไปเฉยๆ หรือบางครั้งเขียนว่า "ตรวจแล้ว" ก็มี รวมแล้ววิธีการตรวจเช่นนี้ ไม่ทำให้นักเรียนทราบว่าคุณค่าผลงานของตนดีเลวประการใด ถ้าครูเขียนติชมหรือแนะนำลงไปทุกครั้งย่อมทำให้นักเรียนเห็นผลงานของตนเด่นชัดขึ้น อนึ่งการพิจารณาเรียงความของนักเรียนนั้น ครูควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของวิชานี้ไว้เป็นหลัก หากให้คะแนนเวลาตัดสินการสอบ ควรได้แบ่งคะแนนความสำคัญตามลำดับ อย่าไปมุ่งถึงเรื่องการปลื้มใจให้มาก เช่น เรื่องสะกดการันต์ ดังกับตั้งคะแนนเรื่องนี้ไว้สูงลิ่ว กระทั่งนักเรียนที่มีความคิดหรือแนวความคิดต่างๆ กลับตกไปอย่างน่าสงสาร

อีกประการหนึ่งผู้ตรวจเรียงความ ควรคำนึงถึงความแตกต่างในวงศัพท์ หรือความรู้จำนวนศัพท์ของนักเรียนแต่ละคน เพราะทุกคนมาจากสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่เหมือนกัน นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพเป็นข้าราชการ

(ไปอ่านต่อหน้า 75)